

Rozdział III

Karma-yoga

03.01 Arjuna rzekł: O Janardano, o Keśavo, dlaczego usilnie nakłaniasz mnie do tej ohydnej wojny, skoro uważasz, że inteligencja lepsza jest niż czyn przynoszący owoce?

03.01 *Znaczenie:* W poprzednim rozdziale Najwyższa Osoba Boga, Śri Krsna – w intencji uwolnienia Swojego bliskiego przyjaciela Arjuna z oceanu materialnego smutku – bardzo dokładnie opisał konstytucję duszy. I polecona tam została droga realizacji duchowej: *buddhi-yoga*, czyli świadomość Krsny. Czasami świadomość Krsny jest błędnie uważana za bezczynność. Ten, kto posiada takie błędne zrozumienie, często chroni się w jakimś zacisznym miejscu, aby tam, przez intonowanie Jego świętych imion, stać się w pełni świadomym Krsny. Jednakże bez wyszkolenia w filozofii świadomości Krsny, takie intonowanie w zacisznym miejscu, gdzie można jedynie zdobyć tani podziw niewinnej publiczności, nie jest polecane. Arjuna również myślał o świadomości Krsny albo o *buddhi-yodze*, czyli inteligencji w duchowym postępie wiedzy, jako o wycofaniu się z aktywnego życia i praktykowaniu pokut i wyrzeczeń w jakimś odosobnionym miejscu. Innymi słowy, chciał on zrećźnie uniknąć walki, używając jako wytłumaczenia świadomości Krsny. Ale jako szczerzy uczeń przedstawił całą sprawę swojemu mistrzowi duchowemu i zapytał Krsnę o najlepszy dla siebie sposób postępowania. W odpowiedzi Pan Krsna dokładnie wytłumaczył mu, w tym Trzecim Rozdziale, *karma-yogę*, czyli pracę w świadomości Krsny.

03.02 Moja inteligencja zwiedziona została przez Twoje dwuznaczne nauki. Proszę zatem, powiedz mi wyraźnie, co jest dla mnie najlepsze.

03.02 *Znaczenie:* W rozdziale poprzednim, będącym wstępem do *Bhagavad-gity*, wytłumaczone zostały różne ścieżki, takie jak *sankhya-yoga*, *buddhi-yoga*, kontrola zmysłów przez inteligencję, praca wolna od pragnienia zysku oraz pozycja neofity. Wszystko to zostało przedstawione w sposób niesystematyczny. Dla zrozumienia i działania konieczne byłoby bardziej zwięzłe przedstawienie ścieżki. Arjuna pragnął wyjaśnić te na pozór zawile sprawy, tak aby każdy prosty człowiek mógł przyjąć je bez błędnej interpretacji. Mimo iż wprowadzenie Arjuna w zakłopotanie, poprzez jakąś zonglerkę słowną, nie było intencją Krsny, niemniej jednak Arjuna nie zrozumiał na czym polega proces świadomości Krsny – na bierności czy aktywnej służbie? Innymi słowy, swoimi pytaniami wyjaśnia on wszystkim poważnym uczniom, którzy pragną zrozumieć tajemnicę *Bhagavad-gity*, na czym polega ścieżka świadomości Krsny.

03.03 Najwyższa Osoba Boga rzekł: O bezgrzeszny Arjuno, wytłumaczyłem ci już uprzednio, że są dwie klasy ludzi usiłujących zrealizować duszę. Niektórzy bardziej skłonni są do poznania jej drogą empirycznych, filozoficznych spekulacji, inni natomiast poprzez pracę w oddaniu.

03.03 *Znaczenie:* W 39 wersecie Rozdziału Drugiego Pan wytłumaczył dwa procesy, mianowicie *sankhya-yogę* i *karma-yogę*, czyli *buddhi-yogę*. W tym wersecie Pan tłumaczy to wyraźniej. *Sankhya-yoga*, czyli analityczne studium natury ducha i materii, jest podstawowym zajęciem dla osób, które mają skłonności do spekulowania i poznawania rzeczy poprzez wiedzę eksperymentalną i filozofię. Drugi rodzaj ludzi, tak jak to zostało

przedstawione w 61 wersecie Rozdziału Drugiego, pracuje w świadomości Krsny. Pan również oznajmia w wersecie 39, że poprzez pracę według zasad *buddhi-yogi*, czyli świadomości Krsny, można uwolnić się z więzów działania; i co więcej, w metodzie tej nie ma żadnych słabych punktów. Ta sama zasada dokładniej została wytłumaczona w wersecie 61 – mianowicie, że tą *buddhi-yogą* jest całkowite zdanie się na Najwyższego (dokładniej, na Krsnę). W ten sposób bez trudu mogą być kontrolowane wszystkie zmysły. Zatem obie te *yogi* są współzależne, tak jak religia i filozofia. Religia bez filozofii jest sentymentem albo czasami fanatyzmem, podczas gdy filozofia bez religii jest spekulacją umysłową. Ostatecznym celem jest Krsna, ponieważ filozofowie szczerze poszukujący Prawdy Absolutnej dochodzą w końcu do świadomości Krsny. To również zostało oznajmione w *Bhagavad-gicie*. Cały ten proces polega na zrozumieniu właściwej pozycji duszy w stosunku do Duszy Najwyższej. Filozoficzna spekulacja, dzięki której można stopniowo dojść do świadomości Krsny, jest metodą pośrednią. Natomiast drugi proces bezpośrednio łączy nas ze wszystkim w świadomości Krsny. Z tych obu, lepszą jest ścieżka świadomości Krsny, gdyż nie polega ona na oczyszczaniu zmysłów poprzez proces filozoficzny. Świadomość Krsny jest sama w sobie procesem oczyszczającym, a dzięki prostej metodzie służby oddania jest jednocześnie łatwa i wzniosła.

03.04 Nie można uwolnić się od skutków działania jedynie poprzez powstrzymanie się od pracy ani osiągnąć doskonałości jedynie przez samo wyrzeczenie.

03.04 Znaczenie: Wyrzeczony porządek życia można przyjąć wtedy, gdy zostało się oczyszczonym poprzez wykonywanie określonego rodzaju obowiązków, które ustanowiono po to, aby oczyścić serce człowieka myślącego materialistycznie. Jeśli nie jest się oczyszczonym, nie można osiągnąć sukcesu jedynie przez bezpośrednie przyjęcie czwartego porządku życia, *sannyasy* (choć według filozofów empiryków, tylko przez przyjęcie *sannyasy*, czyli porzucenie czynności przynoszących owoce, można od razu stać się równym Narayanowi). Pan Krsna jednak nie potwierdza tej zasady. *Sannyasa* bez oczyszczenia serca jest jedynie zakłóceniem porządku społecznego. Z drugiej strony, jeśli ktoś angażuje się w transcendentalną służbę Pana, nawet nie wykonując nakazanych mu obowiązków, to Pan zaakceptuje każdy, nawet najmniejszy postęp na tej drodze (*buddhi-yoga*). *Sv-alpam apy asya dharmasya trayate mahato bhayat*. Zastosowanie się do tej zasady, nawet w niewielkim stopniu, umożliwia pokonanie wielkich trudności.

03.05 Wszyscy zmuszeni są do bezradnego działania odpowiednio do cech, które nabyli pod wpływem sił natury materialnej; dlatego nikt, nawet na chwilę, nie może powstrzymać się od zajęcia.

03.05 Znaczenie: Bezustanne działanie nie jest czymś właściwym dla istoty wcielonej, ale wynika ono z natury duszy. Bez obecności duszy, ciało materialne nie może się poruszać. Ciało jest jedynie martwym pojazdem wprowadzanym w ruch przez zawsze aktywną i nigdy nie przestającą działać duszę. Jeśli zatem dusza nie zostanie zaangażowana we właściwą pracę w świadomości Krsny, wtedy zostanie zaangażowana w zajęcia narzucone jej przez energię iluzoryczną. W kontakcie z energią materialną dusza przyswaja sobie *gunę* natury materialnej, i aby oczyścić ją z tych związków, konieczne jest zajęcie jej obowiązkami polecanymi w *śastrach*. Kiedy jednak jest zaangażowana w naturalne zajęcia w świadomości Krsny, wtedy dobre jest dla niej wszystko, cokolwiek jest ona w stanie zrobić. Zapewnia o tym *Śrīmad-Bhagavatam* (1.5.17):

tyaktva sva-dharmam caranambujam harer

*bhajann apakvo 'tha patet tato yadi
yatra kva vabhadram abhud amusya kim
ko vartha apto 'bhajatam sva-dharmatah*

"Dla tego, kto przyjmuje świadomość Krsny – nawet jeśli nie wypełnia obowiązków polecanych w *śastrach* ani nie pełni służby oddania właściwie, i nawet jeśli potem upada z tego poziomu – nie ma żadnej straty ani zła. A kto przestrzega wszystkich zaleceń *śastr* w celu oczyszczenia się, jaki pożytek może mieć z tego, jeśli nie jest on świadomy Krsny?" Zatem proces oczyszczający ma służyć osiągnięciu najistotniejszej rzeczy – świadomości Krsny. Więc *sannyasa*, czy każdy inny proces oczyszczający, ma pomóc w osiągnięciu ostatecznego celu – stania się świadomym Krsny, bez czego wszystko uważane jest za niepowodzenie.

03.06 Kto powstrzymuje zmysły i organy działania, ale którego umysł zaabsorbowany jest przedmiotami zmysłów, ten z pewnością okłamuje samego siebie i nazywany jest oszustem.

03.06 Znaczenie: Jest wielu oszustów, którzy odmawiają pracy w świadomości Krsny, ale urządzają pokazy medytacji, podczas gdy w rzeczywistości umysły ich zajęte są kontemplowaniem uciech zmysłowych. Tacy symulanci mogą również prowadzić jałowe dyskusje na tematy filozoficzne, mydląc oczy przemądrzałym adoratorom, ale według tego wersetu są oni największymi oszustami. Dla zadowolenia zmysłów można działać w jakimkolwiek charakterze w danym porządku społecznym; jeśli jednak ktoś przestrzega zasad i reguł swojego szczególnego stanu, wtedy może robić stopniowy postęp w oczyszczaniu swojej egzystencji. Kto natomiast jest *yoginem* na pokaz, podczas gdy w rzeczywistości poszukuje przedmiotów zadowalających zmysły, ten musi zostać nazwany największym oszustem, mimo iż czasami mówi na tematy filozoficzne. Jego wiedza nie ma żadnej wartości, gdyż efekty wiedzy takiego grzesznego człowieka zabierane są przez iluzoryczną energię Pana. Umysł takiego symulanta jest zawsze nieczysty i dlatego jego *yoga* medytacyjna na pokaz nie ma żadnej wartości.

03.07 Bez porównania lepszy jest ten, kto za pomocą umysłu szczerze usiłuje kontrolować aktywne zmysły i podejmuje karma-yogę (w świadomości Krsny), wolny od przywiązania.

03.07 Znaczenie: Zamiast być pseudotranscendentalistą, ze względu na swoje rozwiązłe życie i uciechy zmysłowe, o wiele lepiej jest pozostać przy swoich własnych sprawach i wypełniać cel życia, którym jest uwolnienie się z materialnej niewoli i wejście w królestwo Boga. Pierwszym *svartha-gati*, czyli celem interesu własnego, jest osiągnięcie Visnu. Cały system *varna* i *aśrama* istnieje po to, aby pomóc nam w osiągnięciu tego celu życia. To przeznaczenie mogą również osiągnąć, przez systematyczną służbę oddania, osoby żyjące w małżeństwie. Można prowadzić kontrolowane życie, tak jak polecają to *śastry*, oraz kontynuować wykonywanie swoich zajęć bez przywiązywania się do ich efektów, i w ten sposób czynić postęp w realizacji duchowej. Każda szczerza osoba, która stosuje się do tej metody, jest w bez porównania lepszym położeniu niż fałszywy symulant praktykujący spirytualizm na pokaz i wprowadzający w błąd niewinną publiczność. Szczery zamiatacz ulicy jest bez porównania lepszy od medytującego szarlatana, który praktykuje medytację tylko w celu zarobkowym.

03.08 Pełń swój przypisany obowiązek, gdyż działanie lepsze jest od bezczynności. Bez pracy człowiek nie jest w stanie nawet utrzymać swego fizycznego ciała.

03.08 Znaczenie: Jest wielu pseudo-medytatorów, którzy powołują się na swoje wymaginowane wysokie pochodzenie, jak również wielu jest zawodowców, którzy fałszywie twierdzą, iż poświęcili wszystko dla postępu w życiu duchowym. Pan Krsna nie chciał, aby Arjuna został symulantem, ale aby pełnił on swoje obowiązki, tak jak zostało to ustanowione dla *ksatrijów*. Arjuna miał na utrzymaniu rodzinę i był dowódcą wojskowym. Dlatego lepiej było dla niego pozostać w takiej roli i pełnić swoje obowiązki religijne według zasad ustanowionych dla *ksatrijów* żyjących w małżeństwie. Takie czynności stopniowo oczyszczają serce zwykłego człowieka i uwalniają go od zanieczyszczeń materialnych. Pan ani też żadne objawione pisma religijne nigdy nie aprobują tzw. wyrzeczenia, praktykowanego w tym celu, aby żyć kosztem innych. Przede wszystkim, każdy musi pracować, aby utrzymać swoje ciało i duszę razem. Nie powinno się własnowolnie porzucać pracy bez uprzedniego oczyszczenia się ze skłonności do życia materialistycznego. Niewątpliwie każdy, kto znajduje się w tym świecie materialnym, posiada nieczyste skłonności do panowania nad naturą materialną, albo innymi słowy, do zadowalania zmysłów. Należy zatem uwolnić się od tego rodzaju skłonności. Ten, kto tego nie czyni na drodze nakazanych obowiązków, ten nie powinien nigdy próbować zostać tzw. transcendentalistą, porzucając pracę i żyjąc na koszt innych.

03.09 Praca wykonywana być musi jako ofiara dla Visnu, w przeciwnym razie jest ona przyczyną niewoli w tym materialnym świecie. Dlatego, o synu Kunti, pełń swoje obowiązki dla Jego zadowolenia. W ten sposób zawsze pozostaniesz wolnym od przywiązań i niewoli.

03.09 Znaczenie: Skoro praca konieczna jest nawet dla prostego utrzymania ciała, obowiązki odpowiadające określonej pozycji społecznej i określonym kwalifikacjom zostały w ten sposób ustanowione, aby przez spełnianie ich mógł zostać osiągnięty cel. *Yajna* znaczy Pan Visnu albo spełnianie ofiary. Celem spełniania wszelkich ofiar jest zadowolenie Pana Visnu. *Vedy* nakazują: *yajno vai visnuh*. Innymi słowy, przez spełnianie określonych *yajn* albo przez bezpośrednie pełnienie służby oddania dla Pana Visnu osiągnięty zostaje ten sam cel. Świadomość Krsny jest zatem pełnieniem *yajni* i to poleca ten werset. Zadowolenie Visnu jest również celem instytucji *varnaśrama*: *varna-aśramacaravata purusena parah puman; visnur aradhyate* (*Visnu Purana* 3.8.8).

Zatem pracować należy dla zadowolenia Visnu. Każda inna praca wykonana w tym świecie materialnym będzie przyczyną niewoli, gdyż zarówno dobra, jak i zła praca ma swoje następstwa, a wszelkie następstwa wiążą wykonawcę danej pracy z tym materialnym światem. Dlatego należy pracować w świadomości Krsny, dla zadowolenia Krsny (czyli Visnu). Działając w ten sposób, jest się w stanie wyzwolonym. Działanie takie jest wielką sztuką i na początku proces ten wymaga doświadczonego przewodnictwa. Dlatego należy działać bardzo starannie pod kierunkiem doświadczonego wielbiciela Krsny albo według bezpośrednich instrukcji Samego Pana Krsny (jak to było w przypadku Arjuna). Nie należy robić niczego dla zadowolenia własnych zmysłów, a jedynie dla satysfakcji Krsny. Takie działanie nie tylko chroni przed następstwami pracy, ale również stopniowo wznosi daną osobę do płaszczyzny transcendentalnej służby miłości dla Pana, a sama ta służba może doprowadzić do królestwa Boga.

03.10 Na początku stworzenia Pan wszystkich istot wysłał generacje ludzi i półbogów, wraz z ofiarami dla Visnu, i pobłogosławił ich mówiąc: "Bądźcie szczęśliwi

poprzez tę yajnę (ofiare), albowiem spełniając ją, otrzymacie wszystko co konieczne jest do pomyślnego życia i osiągnięcia wyzwolenia."

03.10 Znaczenie: Stworzenie świata materialnego przez Pana wszystkich istot (Visnu) jest szansą daną uwarunkowanym duszom, aby mogły powrócić do domu – z powrotem do Boga. Wszystkie żywe istoty wewnątrz tego materialnego stworzenia uwarunkowane są przez naturę materialną, a powodem tego jest zapomnienie o związku z Visnu, czyli Krsną, Najwyższą Osobą Boga. Zasady wedyjskie, jak oznajmia to *Bhagavad-gita*, mają pomóc nam w poznaniu tego wiecznego związku: *vedaiś ca sarvair aham eva vedyah*. Pan mówi, że celem *Ved* jest poznanie Jego. Hymny wedyjskie oznajmiają: *patim viśvasyatmeśvaram*. Zatem Panem żywych istot jest Najwyższa Osoba Boga, Visnu. Również w *Śrīmad-Bhagavatam* (2.4.20) Śrīla Śukadeva Gosvami określa Pana jako *pati* pod wieloma względami:

*śriyah patir yajna-patih praja-patir
dhiyam patir loka-patir dhara-patih
patir gatiś candhaka-vrsni-satvatam
prasidatam me bhagavan satam patih*

Tym *praja-pati* jest Pan Visnu i to On jest Panem wszystkich żywych stworzeń, wszystkich światów i wszelkiego piękna. On jest obrońcą każdego. Pan stworzył ten materialny świat dla uwarunkowanych dusz, aby dać im możliwość nauczania się jak pełnić *yajne* (ofiary) dla zadowolenia Visnu. To spełnianie *yajni* jest konieczne po to, aby mogły żyć tutaj wygodnie i bez trosk, a następnie, po utracie tego ciała materialnego, mogły wejść do królestwa Boga. Jest to cały plan dla uwarunkowanej duszy. Przez spełnianie *yajni* uwarunkowana dusza staje się stopniowo świadoma Krsny i święta pod każdym względem. Dla tego wieku Kali święte pisma wedyjskie polecają *sarikirtana-yajnę* (intonowanie świętych imion Boga). Ten transcendentalny system został zapoczątkowany przez Pana Caitanyę w celu wyzwolenia wszystkich ludzi w tym wieku. *Sankirtana-yajna* i świadomość Krsny dobrze łączą się ze sobą. Pan Krsna, pod postacią Swojego wielbiciela (jako Pan Caitanya), wspomniany jest w *Śrīmad-Bhagavatam* (11.5.32) w następujący sposób, ze szczególnym nawiązaniem do *sarikirtana-yajni*:

*krsna-varnam tvīsakrsnam sangopangastra-parsadam
yajnaih sankirtana-prayair yajanti hi su-medhasah*

"W tym wieku Kali, ludzie obdarzeni dostateczną inteligencją będą wielbić Pana, otoczonego Jego towarzyszami, przez pełnienie *sankirtana-yajni*." Inne *yajne* polecane przez literaturę wedyjską nie są łatwe do spełnienia w tym wieku Kali, natomiast *sankirtana-yajna* jest łatwa i najdoskonalsza do wszystkich celów, jak przekonuje o tym również *Bhagavad-gita* (9.14).

03.11 Półbogowie, usatysfakcjonowani ofiarami, zadowolą was również. I gdy w ten sposób będziecie wspomagać się nawzajem, zapanuje ogólna pomyślność.

03.11 Znaczenie: Półbogowie zostali uppełnomocnieni do zarządzania sprawami materialnymi. Są oni niezliczonymi pomocnikami w różnych częściach ciała Najwyższej Osoby Boga i im powierzono zadanie zaopatrywania każdej żywej istoty w powietrze, światło i wodę oraz inne środki potrzebne do utrzymania ciała i duszy razem. To czy ich doznania są przyjemne czy przykre, zależy od spełniania *yajni* przez człowieka. Niektóre z *yajni* mają na

celu zadowolenie określonych półbogów; ale nawet w tym wypadku Pan Visnu czczony jest jako główny odbiorca ofiar. Również *Bhagavad-gita* oznajmia, że wszelkie rodzaje *yajni* przyjmuje Sam Krsna: *bhoktaram yajna-tapasam*. Zatem głównym celem wszystkich *yajni* jest ostateczne zadowolenie *yajna-pati*. Kiedy *yajne* spełniane są doskonale, wtedy w naturalny sposób zadowaleni są też półbogowie opiekujący się różnego rodzaju surowcami materialnymi, i dostarczają ich w obfitych ilościach.

Spełnianie *yajni* przynosi wiele ubocznych korzyści, prowadząc ostatecznie do wyzwolenia z materialnej niewoli. Jak oznajmiamy to *Vedy*, przez spełnianie *yajni* oczyszczone zostają wszystkie czynności: *ahara-śuddhau sattva-śuddhah sattva-śuddhau dhruva smrtih smrti-lambhe sarva-granthinam vipramokshah*. Przez spełnianie *yajni* poświęcone zostaje pożywienie, a przez spożywanie poświęconego pożywienia oczyszcza się samą egzystencję. Przez oczyszczenie egzystencji uświęcone zostają delikatne tkanki mózgu, a kiedy pamięć zostaje uświęcona, wtedy można myśleć o ścieżce wyzwolenia. A wszystko to razem prowadzi do świadomości Krsny, będącej ogromną potrzebą współczesnego społeczeństwa.

03.12 Odpowiedzialni za różne potrzeby życia, półbogowie, usatysfakcjonowani pełnieniem *yajni* (ofiar), dostarczą wszystkich rzeczy potrzebnych człowiekowi. Ale zaprawdę złodziejem jest ten, kto korzystając z tych darów, nie ofiarowuje ich z powrotem półbogom.

03.12 Znaczenie: Półbogowie są autoryzowanymi pośrednikami Najwyższej Osoby Boga, Visnu, zaopatrującymi człowieka w różne potrzebne mu rzeczy. Dlatego muszą być oni zadowaleni spełnianiem określonych *yajni*. *Vedy* polecają różnego rodzaju *yajne* dla różnych półbogów, jednak wszystkie one są ostatecznie ofiarowywane Najwyższej Osobie Boga. Pełnienie ofiar dla półbogów zaleca się tym, którzy nie są w stanie zrozumieć, kim jest Osoba Boga. *Vedy* polecają różnego typu *yajne* w zależności od różnych cech materialnych osób pełniących te ofiary. Na tych samych zasadach, mianowicie: odpowiednio do różnych kwalifikacji, oparte jest również czczenie różnych półbogów. Tym na przykład, którzy jedzą mięso, poleca się kult bogini Kali, upiornej formy natury materialnej, przed którą należy składać ofiary ze zwierząt. Ale tym, którzy znajdują się pod wpływem *guny* dobroci, *Vedy* polecają transcendentalny kult Visnu. Stopniowa promocja do tej pozycji transcendentalnej jest ostatecznym celem wszystkich *yajni*. Dla zwykłego człowieka konieczne jest spełnianie przynajmniej pięciu *yajni*, znanych jako *panca-maha-yajna*.

Należy wiedzieć jednakże, że wszystkie potrzeby życia w społeczeństwie ludzkim zaspokajane są przez półbogów, będących pośrednikami Pana. Nikt nie może stworzyć niczego sam. Weźmy na przykład wszelki pokarm spożywany przez społeczeństwo ludzkie. Na pokarm ten składają się: zboża, owoce, warzywa, mleko, cukier itd., (dla osób w *gunie* dobroci), oraz pożywienie tych, którzy nie są wegetarianami – to znaczy mięso itd. Człowiek nie jest w stanie wyprodukować żadnego z tych produktów. Jak również nie leży w możliwościach społeczeństwa ludzkiego wyprodukowanie ciepła, światła, wody, powietrza itd. – będących podstawowymi potrzebami życia. Gdyby nie Najwyższy Pan, nie byłoby światła słonecznego, światła księżyca, deszczu, wiatru itd. – bez których życie jest niemożliwe. Zatem jest to rzeczą oczywistą, że życie nasze zależne jest od rzeczy dostarczanych przez Pana. Nawet dla naszych przemysłowych przedsięwzięć musimy posiadać tak wiele różnych surowców, jak metal, siarkę, rtęć, mangan oraz wiele innych niezbędnych rzeczy. Wszystko to otrzymujemy od pośredników Pana, byśmy zrobili z nich właściwy użytek i abyśmy byli zdrowi i zdolni do samorealizacji, prowadzącej do ostatecznego celu życia – uwolnienia się od materialnej walki o egzystencję. Cel życia można osiągnąć przez pełnienie *yajni*. Jeśli jednak zapomnimy o tym celu i będziemy przyjmowali różne rzeczy od pośredników Pana jedynie dla zadowalania zmysłów, coraz bardziej

uwikłując się w egzystencję materialną, co nie jest celem stworzenia, z pewnością będziemy złodziejami. Będziemy zatem musieli zostać ukarani przez prawa natury materialnej. Społeczeństwo złodziei nigdy nie może być szczęśliwe, jako że nie ma ono celu w życiu. Zatwardziali materialści, których śmiało możemy nazwać złodziejami, nie mają ostatecznego celu życia. Nie posiadają również wiedzy o tym, w jaki sposób spełniać *yajne*. Nastawieni są jedynie na zadowalanie zmysłów. Pan Caitanya zapoczątkował najłatwiejszy sposób spełniania *yajni*, mianowicie *sankirtana-yajnę*, którą może spełniać każdy w tym świecie, kto przyjmie zasady świadomości Krsny.

03.13 Wielbicie Pana uwolnieni są od wszelkich grzechów, albowiem spożywają pokarm wpierw ofiarowany. Inni, którzy przygotowują pożywienie dla zadowolenia własnych zmysłów, zaprawdę jedzą tylko grzech.

03.13 Znaczenie: Jak opisuje to *Brahma-samhita* (5.38): *premanjana-cchurita-bhakti-vilocanena santah sadaiva hrdayesu vilokayanti*, wielbicie Najwyższego Pana, czyli osoby świadome Krsny, nazywane są *santa* i zawsze pogrążone są one w miłości do Pana. Będąc zawsze w miłosnym związku z Najwyższą Osobą Boga, Govindą (obdarzającym wszelkimi przyjemnościami), albo Mukundą (wyzwolicielem), czyli Krsną (wszechatrakcyjną osobą), *santowie* nie mogą przyjąć niczego, nie ofiarowując tego wpierw Najwyższej Osobie. Dlatego wielbicie tacy zawsze pełnią różnego rodzaju *yajne* w służbie oddania, takie jak *śravanam*, *kirtanam*, *smaranam*, *arcanam* itd., i spełnianie takich *yajni* trzyma ich z dala od wszelkiego rodzaju zanieczyszczeń pochodzących z grzesznych związków tego materialnego świata. Inni, którzy przygotowują pokarm dla siebie, czyli dla zadowalania zmysłów, nie tylko są złodziejami, ale spożywają również wszelkiego rodzaju grzechy. Jak ktoś może być szczęśliwy, jeśli jest jednocześnie złodziejem i grzesznikiem? Nie jest to możliwe. By uczynić ludzi szczęśliwymi pod każdym względem, trzeba nauczyć ich spełniania prostego procesu *sankirtana-yajna*, w pełnej świadomości Krsny. W przeciwnym razie nie będzie na świecie ani pokoju, ani szczęścia.

03.14 Wszystkie żyjące ciała utrzymują się przy życiu spożywając ziarno, ziarno z deszczu powstaje, deszcz ze spełniania *yajni* (ofiary), a jajna z pełnienia nakazanych obowiązków.

03.14 Znaczenie: Śrila Baladeva Vidyabhusana, wielki komentator *Bhagavad-gity*, pisze w następujący sposób: *ye indrady-angatayava-sthitam yajnam sarveśvaram visnum abhyarcya tac-chesam aśnanti tena tad deha-yatram sampadayanti, te santah sarveśvarasya jajna-purusasya bhaktah sarva-kilbisair anadi-kala-vivrddhair atmanu-bhava-prati-bandhakair nikhilaih papair vimucyante*. Najwyższy Pan, który znany jest jako *yajna purusa*, czyli osobiście przyjmujący wszystkie ofiary, jest panem wszystkich półbogów, którzy Mu służą, tak jak różne części ciała służą całości. Półbogowie, jak Indra, Candra, Varuna itd., zostali wyznaczeni przez Niego do zarządzania sprawami materialnymi. *Vedy* zalecają spełnianie określonych ofiar dla zadowolenia tych półbogów, aby dostarczali powietrza, światła i wody w ilościach wystarczających dla wyprodukowania ziarna służącego za pożywienie. Jednak półbogowie, będący różnymi członkami Pana, czczeni są automatycznie przez wielbienie Pana Krsny. Nie ma więc specjalnej potrzeby, aby oddzielnie oddawać cześć półbogom. Dlatego też wielbicie Pana w świadomości Krsny ofiarowują pożywienie Krsnie, i dopiero potem je spożywają. Jest to proces odżywiający ciało duchowo. Przez proces ten nie tylko uwalniają się od skutków swoich przeszłych grzechów, ale również uodporniają się na wszelkie nieczystości natury materialnej. Kiedy panuje epidemia jakiejś choroby, antyseptyczna szczepionka chroni od zachorowania na tę chorobę. Podobnie pożywienie

ofiarowywane Panu Visnu i następnie przyjmowane przez nas, czyni nas dostatecznie odpornymi na schorzenia materialne, a ten, kto ciągle to praktykuje, nazywany jest wielbicielem Pana. Dlatego osoba świadoma Krsny, która spożywa tylko pokarm wpierw ofiarowany Panu, może zwalczyć wszelkie skutki swoich przeszłych materialnych skażeń, będących przeszkodami w postępie na drodze realizacji duchowej. Kto natomiast tego nie czyni, ten w dalszym ciągu powiększa ilość grzesznych czynów i w ten sposób przygotowuje sobie następne ciało, podobne ciałom świń i psów, aby odcierpieć skutki wszystkich swoich grzechów. Ten świat materialny pełen jest nieczystości, ale kto uodpornił się, przyjmując *prasadam* (pożywienie ofiarowane Visnu), ten bezpieczny jest wobec ataków choroby materialnej; podczas gdy ten, kto tego nie czyni, ulega skażeniu.

Prawdziwym pożywieniem są zboża i warzywa. Ludzka istota spożywa różnego rodzaju ziarno, warzywa, owoce itd., a zwierzęta odpadki z ziarna, warzyw oraz trawę, rośliny itd. Od produkcji roślinnej uzależniony jest również człowiek, który przyzwyczajony jest do jedzenia mięsa. Więc ostatecznie uzależnieni jesteśmy od produktów rolnych, a nie od produkcji wielkich fabryk. Urodzaj w rolnictwie zależy od ilości deszczu, a deszcz kontrolowany jest przez takich półbogów, jak Indra, półbóg słońca, księżycy itd., będących sługami Pana. Pana zadowolić można ofiarami. Zatem ten, kto nie spełnia ich, znajdzie się w niedoli – takie jest prawo natury. Więc, aby uchronić się przynajmniej od niedoboru żywności, musimy spełniać *yajnę*, a szczególnie *sarikirtana-yajnę*, polecaną dla tego wieku.

03.15 Vedy nakazują uregulowane czynności, a Vedy wyjawione zostały bezpośrednio przez Najwyższą Osobę Boga. Zatem wszechprzenikająca Transcendencja jest wiecznie usytuowana w czynach ofiarnych.

03.15 Znaczenie: Werset ten mówi bardziej wyraźnie o *yajnartha-karma*, czyli o konieczności pracy jedynie dla zadowolenia Krsny. Jeśli mamy pracować dla zadowolenia *yajna-purusy*, Visnu, wtedy musimy działać zgodnie z instrukcjami Brahmana, czyli transcendentalnych *Ved*. *Vedy* są kodeksem zawierającym dyrektywy działania. Wszystko, co nie jest wykonywane zgodnie ze wskazówkami *Ved*, nazywa się *vikarmą*, czyli nieautoryzowanym, albo inaczej, grzesznym działaniem. Aby więc uchronić się od skutków swojej pracy, należy zawsze korzystać ze wskazówek *Ved*. Tak jak w zwykłym życiu musimy pracować zgodnie z poleceniami wydawanymi przez rząd danego państwa, tak też w swoim postępowaniu powinniśmy kierować się dyrektywami Pana, zarządzającego najwyższym państwem. Te dyrektywy umieszczone w *Vedach* zostały zmanifestowane bezpośrednio z oddechu Najwyższej Osoby Boga. Jest powiedziane: *asya mahato bhutasya niśvasitam etad yad rg-vedo yajur-vedah sama-vedo 'tharva-ngirasah*. "Cztery *Vedy* – mianowicie: *Rg Veda*, *Yajur Veda*, *Sama Veda* i *Atharva Veda* – wszystkie wyemanowały z oddechu potężnej Osoby Boga." (*Brhad-aranyaka Upanisad* 4.5.11) Pan, będąc wszechmocnym, może mówić poprzez oddech. Potwierdza to *Brahma-samhita*. Pan posiada tę wszechmoc, że jakimkolwiek ze Swoich zmysłów może wykonywać czynności każdego innego zmysłu. Innymi słowy, Pan może mówić poprzez Swoj oddech oraz może zapładniać wzrokiem. Powiedziane jest, że rzucił On spojrzenie na *prakrti* (naturę materialną) i w ten sposób stworzył wszystkie żywe istoty. Po stworzeniu żywych istot, czy też zapłodnieniu nimi łona natury materialnej, pozostawił – w postaci mądrości wedyjskiej – Swoje wskazówki, w jaki sposób uwarunkowane dusze mogą powrócić do domu, z powrotem do Boga. Powinniśmy zawsze pamiętać, że wszystkie uwarunkowane dusze w tym materialnym świecie żadne są uciech materialnych. Wskazówki wedyjskie zostały więc ułożone w taki sposób, że pozwalają one zaspokoić te niemoralne pragnienia, a następnie, po skończeniu z tzw. radościami materialnymi, powrócić do Boga. Jest to szansa dla uwarunkowanych dusz na osiągnięcie wyzwolenia. Zatem uwarunkowane dusze muszą spróbować spełniać ten proces *yajni* przez

stanie się świadomymi Krsny. Zasady świadomości Krsny mogą przyjąć nawet ci, którzy nie przestrzegali nakazów wedyjskich, a to zastąpi spełnianie wszystkich *yajni* czy *karm*.

03.16 **Mój drogi Arjuno, grzeszne życie wiecie człowiek, który nie przestrzega nakazów spełniania ofiar ustanowionych przez Vedy, gdyż na próżno żyje ten, kto znajduje zadowolenie jedynie w uciechach zmysłowych.**

03.16 *Znaczenie:* Pan potępił tutaj filozofię czcicieli pieniądza, polegającą na ciężkiej pracy i zadowalaniu zmysłów. Dla tych, którzy chcą korzystać z uciech tego świata materialnego, bezwzględnie konieczny jest wyżej wymieniony system spełniania *yajni*. Kto nie praktykuje tego, bardzo ryzykuje swoim życiem, skazując się na coraz gorsze potępienie. Prawem natury, ta ludzka forma życia została szczególnie przeznaczona do samorealizacji w jakiegokolwiek z trzech dróg – mianowicie *karma-yodze*, *jnana-yodze* albo *bhakti-yodze*. Transcendentalista, który jest ponad występki i cnoty, nie musi surowo przestrzegać nakazów *yajni*, ale spełnianie ich konieczne jest – w celu oczyszczenia się – dla tych, którzy oddają się przyjemnościom zmysłowym. Istnieją zajęcia różnego rodzaju. Ci, którzy nie posiadają świadomości Krsny, niewątpliwie zaangażowani są w czynności wynikające ze świadomości zmysłowej; dlatego muszą oni spełniać również jakieś pobożne uczynki. System *yajni* zaplanowany został w taki sposób, aby osoby o świadomości zmysłowej mogły zaspokoić swoje pragnienia, bez uwikłania się w skutki swego działania dla zadowalania zmysłów. Pomyślność świata nie zależy od naszych własnych wysiłków, ale od podstawowych zarządzeń Najwyższego Pana, bezpośrednio realizowanych przez półbogów. Dlatego *yajne* bezpośrednio kierowane są do określonego półboga wspomnianego w *Vedach*. Pośrednio jest to praktykowanie świadomości Krsny, ponieważ gdy ktoś opanowuje spełnienie *yajni*, niewątpliwie staje się on świadomym Krsny. Jeśli jednak nie osiąga takiej świadomości, pomimo spełniania *yajni*, to przestrzegane przez niego zasady uważane są jedynie za kodeks moralny. Nie należy jednak ograniczać swojego postępu tylko do opanowania kodeksu moralnego, ale należy pójść dalej – osiągnąć świadomość Krsny.

03.17 **Kto jednak czerpie przyjemność z duszy jedynie, kto poświęcił ludzkie życie samorealizacji, raduje się w duchu i całkowicie jest nim napelniony – dla tego nie ma żadnych obowiązków.**

03.17 *Znaczenie:* Osoba w pełni świadoma Krsny i znajdująca całkowite zadowolenie w swoich czynach w świadomości Krsny, nie ma już więcej żadnych obowiązków do spełnienia. Dzięki tej swojej świadomości, bezustannie oczyszcza się ona z wszelkich bezbożnych czynów, tak skutecznie, jak gdyby spełniała wiele tysięcy *yajni*. W ten sposób oczyszczając swoją świadomość, staje się całkowicie pewna swojej wiecznej pozycji w związku z Najwyższym. Dzięki łasce Pana zostaje ona oświecona co do swojego obowiązku i dlatego nie ma już więcej żadnych zobowiązań w stosunku do nakazów wedyjskich. Taka świadoma Krsny osoba nie jest już dłużej zainteresowana czynnościami materialnymi i nie znajduje już przyjemności w takich rzeczach jak wino, kobiety i temu podobne namiętności.

03.18 **Samozrealizowana osoba nie ma żadnego celu do osiągnięcia w pełnieniu swoich przypisanych obowiązków ani też nie ma żadnego powodu, by ich nie pełnić. Nie musi też ona polegać na żadnej żywej istocie.**

03.18 *Znaczenie:* Osoba samozrealizowana nie musi pełnić żadnego obowiązku, poza czynnościami w świadomości Krsny. Świadomość Krsny nie jest jednak biernością, jak wyjaśnią to następne wersety. Osoba świadoma Krsny nie przyjmuje schronienia u żadnej

innej osoby – człowieka czy półboga. Cokolwiek czyni ona w świadomości Krsny, jest wystarczające do wywiązania się z jej obowiązków.

03.19 Należy zatem pełnić swój obowiązek bez przywiązywania się do owoców swojej pracy, gdyż przez pracę wolną od przywiązania osiąga się Najwyższego.

03.19 Znaczenie: Najwyższym dla wielbicieli jest Osoba Boga, dla impersonalistów zaś – wyzwolenie. Kto zatem pracuje dla Krsny, czyli w świadomości Krsny, pod właściwym przewodnictwem i bez przywiązywania się do owoców swojej pracy, ten niewątpliwie robi postęp na drodze do osiągnięcia najwyższego celu życia. Arjuna otrzymał polecenie, aby walczył w bitwie na polu Kuruksetra za sprawę Krsny, takie bowiem było życzenie Krsny. Bycie człowiekiem dobrym czy łagodnym jest sprawą osobistego przywiązania, ale działanie dla Najwyższego jest działaniem wolnym od przywiązania do rezultatów swojego wysiłku. Jest to działanie w najwyższym stopniu doskonałe i takie działanie poleca Najwyższa Osoba Boga – Śri Krsna.

Rytuály wedyjskie, jak na przykład nakazane ofiary, spełniane są w celu oczyszczenia się z niepobożnych czynów, które dokonywane były dla zadowalania zmysłów. Natomiast działanie w świadomości Krsny jest transcendentalne w stosunku do skutków zarówno dobrej, jak i złej pracy. Osoba świadoma Krsny nie przywiązuje się do rezultatów swojego działania i działa jedynie z ramienia Krsny. Angażuje się ona w różnego rodzaju czynności, ale jest całkowicie wolna od przywiązania.

03.20 Nawet królowie, tacy jak Janaka i inni, osiągnęli doskonałość przez pełnienie swoich przypisanych obowiązków. Powinieneś zatem wykonywać swoje pracę, dając tym przykład ogółowi ludzkości.

03.20 Znaczenie: Królowie, jak Janaka i inni, wszyscy byli duszami zrealizowanymi. Nie musieli zatem pełnić obowiązków nakazywanych przez *Vedy*. Niemniej jednak czynili to po to, aby dać przykład ogółowi ludzkości. Janaka był ojcem Sity i teściem Pana Śri Ramy. Będąc wielkim wielbicielem Pana, zajmował on pozycję transcendentalną, ale ponieważ był królem Mithili (część prowincji Bihar w Indiach), musiał nauczać swoich poddanych jak wypełniać nakazane im obowiązki. Pan Krsna i Arjuna, wieczny przyjaciel Pana, nie musieli walczyć w bitwie pod Kuruksetrą, ale walczyli po to, aby nauczyć ludzi, że użycie siły konieczne jest tam, gdzie zawodzą dobre argumenty. Przed bitwą na polu Kuruksetra, strona Krsny (łącznie z Najwyższą Osobą Boga) uczyniła wszystko, aby uniknąć walki, jednak strona przeciwna zdecydowana była walczyć. Walka była więc koniecznością, gdyż była to walka o słuszną sprawę. Chociaż osoba świadoma Krsny może nie być zainteresowana tym światem, to jednak pracuje ona, aby uczyć ludzi jak żyć i jak postępować. Osoby doświadczone w świadomości Krsny mogą działać w taki sposób, aby służyć za przykład innym, i to tłumaczy werset następny.

03.21 Cokolwiek by nie uczynił wielki człowiek, zwykli ludzie podążą w jego ślady. Standard, jaki ustanawia swoim przykładowym zachowaniem, przyjmuje cały świat.

03.21 Znaczenie: Ogół ludzi zawsze potrzebuje jakiegoś przywódcy, który potrafi uczyć poprzez swoje zachowanie. Żaden przywódca nie może oduczyć ludzi palenia, jeśli sam pali. Pan Caitanya powiedział, że nauczyciel powinien zachowywać się właściwie nawet przed tym, zanim zacznie nauczać. Kto naucza w ten sposób, ten nazywany jest *acaryq*, czyli nauczycielem idealnym. Aby zatem nauczać przeciętnego człowieka, nauczyciel musi

przestrzegać nakazów *śāstr* (pism świętych). Nie może on stwarzać praw, które nie są zgodne z zasadami pism objawionych. Pisma objawione, jak *Manu-samhita* i inne podobne, uważane są za księgi wzorcowe dla społeczeństwa ludzkiego, według których to społeczeństwo powinno postępować. Nauki przywódców społecznych powinny opierać się na zasadach tych wzorcowych pism. Jeśli ktoś pragnie uczynić postęp, musi przestrzegać takich wzorcowych zasad, tak jak praktykują to wielcy nauczyciele. Potwierdza to również *Śrimad-Bhagavatam* oznajmiając, że należy brać przykład z wielkich wielbicieli, gdyż taki jest sposób na zrobienie postępu na ścieżce realizacji duchowej. Król albo głowa państwa, ojciec i nauczyciel, wszyscy uważani są za naturalnych przywódców ogółu niewinnych podopiecznych i jako tacy są za nich odpowiedzialni. Dlatego muszą być oni obeznani z wzorcowymi księgami, będącymi kodeksami moralności i życia duchowego.

03.22 O synu Prthy, nie ma dla Mnie żadnego obowiązku we wszystkich trzech systemach planetarnych. Nie potrzebuję niczego ani też nie muszę niczego zdobywać – a pomimo to pełnię nakazane obowiązki.

03.22 Znaczenie: Najwyższa Osoba Boga opisany jest w literaturze wedyjskiej jak następuje:

*tam isvaranam paramam maheśvaram
tam devatanam paramam ca daivatam
patim patinam paramam parastad
vidama devam bhuvaneśam idyam*

*na tasya karyam karanam ca vidyate
na tat-samaś cabhyadhikaś ca drśyate
parasya śaktir vividhaiva śrūyate
svabhaviki jnana-bala-kriya ca*

"Najwyższy Pan kontroluje wszystkich innych kontrolujących i jest On największym spośród wszelkich przywódców planet. Wszyscy znajdują się pod Jego kontrolą i tylko On wyposaża każdą żywą istotę w jakąś szczególną siłę. Żywe istoty nie są najwyższymi. Jest On wielbiony przez wszystkich półbogów i jest najwyższym władcą spośród wszystkich władców. Jest On zatem transcendentalny w stosunku do wszystkich przywódców i kontrolerów materialnych i wielbiony jest przez wszystkich. Nikt Go nie przewyższa i On jest najwyższą przyczyną wszystkich przyczyn.

"Nie posiada On formy cielesnej takiej, jaką posiada każda żywa istota. Nie ma różnicy pomiędzy Jego ciałem a Jego duszą. Jest On absolutnym. Wszystkie Jego zmysły są transcendentalne i którykolwiek z Jego zmysłów może pełnić funkcje wszystkich innych zmysłów. Zatem nikt nie jest większy od Niego ani Jemu równy. Jego moce są różnorodne i wskutek tego czyni Jego spełniane są automatycznie w naturalnej kolejności." (*Śvetaśvatara Upanisad* 6.7-8)

Skoro wszystko znajduje się w pełnej obfitości w Osobie Boga i istnieje w Nim w pełnej prawdzie, Najwyższa Osoba Boga nie ma żadnego obowiązku do spełnienia. Komu niezbędne są jakieś rezultaty pracy, ten ma pewien przydzielony obowiązek. Ten natomiast, dla którego nie ma nic do zdobycia w trzech systemach planetarnych, z pewnością nie ma żadnego obowiązku. A jednak Pan Krsna zaangażował się w bitwę na polu Kuruksetra jako przywódca *ksatriyów*, gdyż obowiązkiem *ksatriyów* jest ochrona nękanym. Mimo iż nie obowiązują Go żadne nakazy pism objawionych, nie czyni On niczego, co byłoby przeciwko tym nakazom.

03.23 Gdyż gdybym Ja kiedykolwiek zaprzestał starannego pełnienia nakazanych obowiązków, o Partho, wszyscy ludzie z pewnością poszliby za Moim przykładem.

03.23 *Znaczenie:* Aby utrzymać równowagę i spokój w społeczeństwie dla jego postępu w życiu duchowym, istnieją pewne tradycyjne zwyczaje rodzinne przeznaczone dla każdego cywilizowanego człowieka. Mimo iż zwyczaje takie obowiązują dusze uwarunkowane, a nie Pana Krsnę, to ponieważ przyszedł On w celu zaprowadzenia pewnych zasad religijnych, Sam również stosował się do nich. Gdyby tego nie robił, prości ludzie poszliby za Jego przykładem, jako że jest On najwyższym autorytetem. Ze *Śrimad-Bhagavatam* wiadomo, że Pan Krsna spełniał wszystkie obowiązki religijne, w domu i poza nim, tak jak wymagane jest to od głowy rodziny.

03.24 Gdybym nie pełnił nakazanych obowiązków, wszystkie te światy obróciłyby się w ruinę. Byłbym również przyczyną powstania niepożądanego populacji, i w ten sposób zakłóciłbym pokój wszystkim żywym istotom.

03.24 *Znaczenie:* *Varna-sankara* jest to niepożądana populacja, która jest przyczyną niepokojów w społeczeństwie. Aby zapobiec takim zakłóceniom, istnieją określone prawa i przepisy, dzięki którym społeczeństwo może osiągnąć natychmiastowy spokój i jedność, sprzyjające postępowi w życiu duchowym. Kiedy Pan Krsna zstępuje w ten świat, ma On oczywiście do czynienia z tymi nakazami i przepisami po to, aby utrzymać prestiż i potwierdzić konieczność i wagę takiego postępowania. Pan jest ojcem wszystkich żywych istot i gdyby te żywe istoty zostały zwiedzione, pośrednio odpowiedzialność spadłaby na Pana. Kiedykolwiek więc ma miejsce ogólne lekceważenie zasad i nakazów pism, Pan osobiście zstępuje i naprowadza społeczeństwo na właściwą drogę. Powinniśmy jednak zwrócić uwagę na to, że chociaż musimy iść za przykładem Pana, to jednak nie możemy Go imitować. Podążanie za Jego przykładem i imitowanie Go – to dwie zupełnie różne rzeczy. Nie jesteśmy w stanie podnieść Wzgórza Govardhana, tak jak to On uczynił w swoim dzieciństwie. Nie jest to możliwe dla żadnej żywej istoty. Musimy stosować się do Jego nauk, ale nigdy nie wolno nam Go imitować. Potwierdza to *Śrimad-Bhagavatam* (10.33.30-31):

*naitat samacarej jatu manasapi hy aniśvarah
vinaśyaty acarān maudhyad yatha 'rudro 'bdhi-jam visam*

*iśvaranam vacah satyam tathaivacaritam kvacit
tesam yat sva-vaco-yuktam buddhimams tat samacaret*

"Należy stosować się do nauk Pana i Jego upoważnionych sług. Wszystkie ich instrukcje są korzystne dla nas i każda inteligentna osoba będzie im posłuszna. Należy jednak wystrzegać się prób imitowania ich działania. Nie powinniśmy próbować imitować Pana Śivy w jego wypiciu oceanu trucizny."

Powinniśmy zawsze brać pod uwagę pozycję *iśvar*, czyli tych, którzy rzeczywiście mogą kontrolować ruch słońca i księżyca. Nie posiadając ich sił, nie możemy imitować tych potężnych *iśvar*. Pan Śiva mógł wypić cały ocean trucizny, natomiast jeśli jakiś zwykły człowiek spróbuje wypić nawet niewielką ilość takiej trucizny, będzie to samobójstwem. Jest wielu pseudo-wielbicieli Pana Śivy, którzy folgują sobie w paleniu *ganjy* (marihuany) i podobnie toksycznych narkotyków. Zapominają o tym, że przez takie imitowanie czynów Pana Śivy znacznie przybliżają swoją śmierć. Istnieją również pseudo-wielbiciele Pana Krsny, którzy pragną naśladować Pana w Jego *rasa-lila*, czyli tańcu miłości, zapominając o tym, że nie są w stanie podnieść Wzgórza Govardhana. Zatem lepiej nie imitować potężnych,

ale po prostu przestrzegać ich instrukcji. Nie należy również próbować zajmować ich pozycji, jeśli nie posiada się ich kwalifikacji. Jednakże istnieje tak wiele "inkarnacji" Boga nie posiadających mocy Najwyższej Osoby.

03.25 Tak jak nie mający wiedzy pełnią swoje obowiązki, przywiązując się jednakże do ich rezultatów, podobnie może działać człowiek uczonej, ale bez tego przywiązania, mając na celu prowadzenie ludzi na właściwą drogę.

03.25 *Znaczenie:* Osoby świadome Krsny i osoby, które takiej świadomości nie posiadają, można odróżnić na podstawie ich różnych pragnień. Osoba świadoma Krsny nie czyni niczego, co nie sprzyjałoby rozwojowi świadomości Krsny. Może ona działać nawet w taki sam sposób jak osoba nie posiadająca wiedzy – która zbyt przywiązuje się do czynności materialnych i wykonuje je dla zadowolenia własnych zmysłów – trzeba jednak zauważyć, że osoba w świadomości Krsny pracuje dla zadowolenia Krsny. Dlatego też osoba świadoma Krsny powinna uczyć właściwego postępowania i właściwego wykorzystania rezultatów swojej pracy dla celów w świadomości Krsny.

03.26 Jednakże niechaj mędrzec nie niepokoi tych, którzy nie posiadają wiedzy i przywiązani są do rezultatów przypisanych obowiązków. Nie powinien on zachęcać ich do porzucenia pracy, lecz – poprzez działanie w duchu oddania – powinien zaangażować ich w różnego rodzaju czynności (dla stopniowego rozwoju świadomości Krsny).

03.26 *Znaczenie:* *Vedais ca sarvair aham eva vedyah:* taki jest cel wszystkich rytuałów wedyjskich. Wszystkie rytuały, ofiary i to, co zostało zapisane w *Vedach*, łącznie z instrukcjami odnoszącymi się do zajęć materialnych – wszystko to ma służyć poznaniu Krsny, który jest ostatecznym celem życia. Ponieważ jednak uwarunkowane dusze nie znają niczego poza zadowalaniem zmysłów, studiują one *Vedy* pod tym kątem. Lecz przez czynności karmiczne i zadowalanie zmysłów regulowane rytuałami wedyjskimi, można stopniowo wznieść się do świadomości Krsny. Dlatego dusza zrealizowana w świadomości Krsny nie powinna przeszkadzać innym w ich czynnościach i rozumieniu, ale sama powinna działać w taki sposób, aby pokazać im, jak wszystkie rezultaty swojej pracy można ofiarować w służbę dla Krsny. Wykształcona, świadoma Krsny osoba powinna uczyć osoby nie posiadające wiedzy i pracujące dla zadowalania zmysłów, w jaki sposób działać i postępować. Mimo iż nie należy przeszkadzać w działaniu człowiekowi nie posiadającemu wiedzy, to jednakże osoba nawet w niewielkim stopniu świadoma Krsny może zostać bezpośrednio zaangażowana w służbę dla Krsny, z pominięciem innych wzorów wedyjskich. Taka szczęśliwa osoba nie musi już zachowywać rytuałów wedyjskich, gdyż jedynie przez bezpośrednią świadomość Krsny może ona osiągnąć wszystkie rezultaty, które w przeciwnym wypadku osiągnęłyby przez wypełnianie swoich przypisanych obowiązków.

03.27 Zdezorientowana dusza, znajdująca się pod wpływem fałszywego ego, siebie uważa za sprawcę czynów, które w rzeczywistości spełniane są przez trzy siły materialnej natury.

03.27 *Znaczenie:* Może wydawać się, że dwie osoby wykonujące tę samą pracę jedna posiadająca świadomość Krsny i druga uwikłana w świadomość materialną – działają na tej samej platformie. Jest jednak kolosalna różnica w ich indywidualnych pozycjach. Osoba o świadomości materialnej i zwiedziona przez fałszywe ego jest przekonana, że to ona jest sprawcą wszystkiego. Nie wie ona, że ten mechanizm jakim jest ciało, wytwarzany jest przez

naturę materialną, działającą pod nadzorem Najwyższego Pana. Materialista nie posiada wiedzy o tym, że jego ostatecznym kontrolerem jest Krsna. Osoba zwiedziona przez fałszywe ego przypisuje sobie zasługę za to, że jest niezależna w każdym działaniu, i to jest oznaką jej niewiedzy. Nie zdaje sobie sprawy z tego, że jej "wulgarne" i "subtelne" ciało zostało stworzone przez naturę materialną pod nadzorem Najwyższej Osoby Boga, i dlatego jej mentalne i cielesne czynności powinny zostać zaangażowane w służbę dla Krsny – w świadomości Krsny. Człowiek nie posiadający wiedzy zapomina, że Najwyższa Osoba Boga znany jest jako Hrsikeśa, czyli Pan zmysłów ciała materialnego. Z powodu swojego długotrwałego i niewłaściwego angażowania zmysłów w zadowalanie zmysłów, został on zwiedziony przez fałszywe ego i wskutek tego zapomniał o swoim wiecznym związku z Krsną.

03.28 Kto posiadł wiedzę o Prawdzie Absolutnej, o potężny, tego nie absorbują już zmysły i nie angażuje się on w zadowalanie zmysłów, znając dobrze różnicę pomiędzy pracą w oddaniu a pracą dla zysku.

03.28 Znaczenie: Znawca Prawdy Absolutnej przekonany jest o swojej niefortunnej pozycji w związkach materialnych. Wie, iż jest integralną częścią Najwyższej Osoby Boga – Krsny, i że jego miejscem nie jest ten świat materialny. Będąc świadomym tego, iż jest integralną częścią Najwyższego – który jest wiecznym szczęściem i wiedzą – zna on swoją prawdziwą tożsamość i zdaje sobie sprawę z tego, że w jakiś sposób został uwikłany w materialną koncepcję życia. Jego przeznaczeniem w czystym stanie egzystencji jest włączenie swoich czynności w służbę oddania dla Najwyższej Osoby Boga, Krsny. Dlatego angażuje się on w pracę w świadomości Krsny i w naturalny sposób traci pociąg do materialnych czynności zmysłowych, które wszystkie są przypadkowe i tymczasowe. Wie on, że materialne warunki jego życia są pod najwyższą kontrolą Pana, dlatego nie jest niepokojony przez żaden rodzaj materialnych przeciwności, które wręcz uważa za łaskę Pana. Kto zna Prawdę Absolutną w jej trzech różnych aspektach – mianowicie Brahmana, Paramatmę i Najwyższą Osobę Boga – ten, według *Śrīmad-Bhāgavatam*, nazywany jest *tattva-vit*, jako że zna on również swoją rzeczywistą pozycję w związku z Najwyższym.

03.29 Nie posiadający wiedzy, zwiedzeni przez siły natury materialnej, całkowicie angażują się w czynności materialne i przywiązują się do nich. Jednakże, mimo iż obowiązki ich są niższe – z racji braku wiedzy, mędrcy nie powinni ich niepokoić.

03.29 Znaczenie: Niemądre, nie posiadające wiedzy osoby błędnie utożsamiają się z "wulgarną" świadomością materialną i pełne są desygnatów materialnych. Ciało to jest darem materialnej natury, a kto jest zbyt przywiązany do świadomości cielesnej, ten nazywany jest *manda*, czyli osobą leniwą, nie posiadającą wiedzy o duszy. Człowiek będący w niewiedzy utożsamia się z tym ciałem materialnym, a cielesne związki z innymi przyjmuje za pokrewieństwo. Łąd, na którym urodziło się jego ciało materialne jest dla niego przedmiotem kultu, a forma religijnego rytuału uważana jest za cel sam w sobie. Praca społeczna, nacjonalizm, altruizm – to niektóre z zajęć takich osób, które utożsamiają się z desygnatami materialnymi. Oczarowani tymi desygnatami, zawsze są bardzo pracowici na gruncie materialnym. Dla nich realizacja duchowa jest mitem, więc nie są nią zainteresowani. Jednakże ci, którzy zostali oświeceni w życiu duchowym, nie powinni zajmować się agitowaniem takich, pochłoniętych materialnymi sprawami, osób. Lepiej po cichu kontynuować swoje duchowe zajęcia. Takie zdezorientowane osoby mogą zajmować się nawet takimi elementarnymi moralnymi zasadami życia jak łagodność, czy podobnie materialną dobroczynną działalnością.

Ludzie będący w ignorancji nie są w stanie ocenić zajęć w świadomości Krsny. Dlatego Pan Krsna radzi nam abyśmy pozostawili ich w spokoju, by nie tracić nadaremnie cennego czasu. Jednak wielbiciele (bhaktowie) Pana są bardziej łaskawi od Niego, jako że rozumieją oni Jego cel. Wskutek tego podejmują wszelkie ryzyko, zbliżając się nawet do ignorantów i próbując zaangażować ich w pracę w świadomości Krsny, która jest bezwzględnie potrzebna ludzkiej istocie.

03.30 **Zatem, o Arjuno, oddając Mi wszystkie swoje czyny, w pełnej wiedzy o Mnie, będąc wolnym od pragnienia zysku, poczucia własności i ospałości, walcz!**

03.30 **Znaczenie:** Werset ten wyraźnie wskazuje na cel *Bhagavad-gity*. Pan poucza nas, że należy stać się całkowicie świadomym Krsny i wypełniać swoje obowiązki w iście wojskowej dyscyplinie. Nakaz taki może być trudny, niemniej jednak obowiązki trzeba wypełniać – pokładając zaufanie w Krsnie, gdyż taka jest konstytucjonalna pozycja żywej istoty. Żywa istota nie może być szczęśliwa, jeśli nie współpracuje z Najwyższym Panem, jako że podporządkowanie się pragnieniom Pana jest jej wieczną konstytucjonalną pozycją. Dlatego Arjuna dostał nakaz walki, tak jak gdyby Pan był jego dowódcą wojskowym. Należy wszystko poświęcić dobrej woli Pana i jednocześnie pełnić swoje przypisane obowiązki, bez roszczenia sobie prawa własności do ich rezultatów. Arjuna nie musiał rozważać rozkazu Pana; miał on tylko wykonać rozkaz. Najwyższy Pan jest duszą wszystkich dusz; dlatego ten, kto polega jedynie i całkowicie na Duszy Najwyższej – bez brania pod uwagę względów osobistych – albo innymi słowy, kto jest w pełni świadomy Krsny, ten nazywany jest *adhyatma-cetas*. *Niraśih* oznacza, że należy działać z rozkazu mistrza. I nigdy nie należy rościć sobie pretensji do rezultatów takiego działania. Kasjer może liczyć miliony dolarów dla swojego pracodawcy, lecz nie przywłaszcza sobie ani centa. Podobnie, należy zdać sobie sprawę z tego, że nic w tym świecie nie należy do nas, ale wszystko jest własnością Najwyższego Pana. Takie jest prawdziwe znaczenie słowa *mayi*, czyli "do Mnie" albo "dla Mnie". Jeśli ktoś działa w takiej świadomości Krsny, z pewnością nie uważa siebie za właściciela czegokolwiek. Taka świadomość nazywa się *nirmama*, czyli "nic nie należy do mnie". Jeśli istnieje jakaś niechęć do wypełnienia tak surowego rozkazu, bez brania pod uwagę tzw. pokrewieństwa cielesnego, ta niechęć powinna zostać odrzucona. W ten sposób można stać się *vigata-jvara*, czyli wolnym od gorączkowej mentalności i ospałości. Każdy, odpowiednio do swojej mentalności i pozycji, ma do wypełnienia jakiś szczególny rodzaj pracy i wszystkie takie obowiązki można wypełniać w świadomości Krsny, jak to opisano powyżej. To prowadzi do ścieżki wyzwolenia.

03.31 **Kto pełni swój obowiązek zgodnie z Moimi nakazami i kto wiernie przestrzega tych nauk, będąc wolnym od zazdrości, ten uwalnia się od uwikłań będących skutkiem działania dla zysku.**

03.31 **Znaczenie:** Nauka Najwyższej Osoby Boga, Krsny, jest esencją całej mądrości wedyjskiej i dlatego jest bez wyjątku wiecznie prawdziwa. Tak jak wieczne są *Vedy*, tak również wieczna jest ta prawda o świadomości Krsny. Należy mieć mocną wiarę w tę naukę, będąc jednocześnie wolnym od zazdrości o Pana. Jest jednak wielu filozofów piszących komentarze do *Bhagavad-gity*, którzy nie mają wiary w Krsnę. Takie osoby nigdy nie zostaną wyzwolone z niewoli działań dla zysku. Natomiast zwykły człowiek, posiadający mocną wiarę w wieczne nakazy Pana, nawet jeśli nie jest w stanie wypełnić takich nakazów, uwalnia się z niewoli prawa *karmy*. Ktoś na początkowym etapie świadomości Krsny może nie wypełniać nakazów Pana w pełni, ale ponieważ nie czuje się urażony zasadą posłuszeństwa

wobec takich nakazów i szczerze stara się, bez względu na niepowodzenia i trudne okresy, z pewnością osiągnie stan czystej świadomości Krsny.

03.32 Ci natomiast, którzy – z powodu zazdrości – lekceważą Moje święte nauki i nie praktykują ich systematycznie, uważani są za wyzutych z wszelkiej wiedzy, okpionych i skazanych na niepowodzenie w swoim dążeniu do doskonałości.

03.32 Znaczenie: Zostały tutaj wymienione ułomności tych, którzy nie są świadomi Krsny. Tak jak istnieje kara za nieposłuszeństwo wobec rozkazów najwyższej głowy państwa, tak również istnieje kara za nieposłuszeństwo wobec nakazów Najwyższej Osoby Boga. Osoba nieposłuszna, jakkolwiek wielką by była, nie posiada wiedzy o swojej własnej duszy, Najwyższym Brahmanie, Paramatmie i Osobie Boga, co spowodowane jest obojętnością jej serca. Dlatego nie ma dla niej nadziei na osiągnięcie doskonałości w życiu.

03.33 Nawet mędrzec działa zgodnie ze swoją naturą, gdyż każdy ulega swojej naturze, będącej darem trzech gun. Cóż więc może pomóc tłumienie jej?

03.33 Znaczenie: Dopóki nie osiągnie się transcendentalnej platformy świadomości Krsny, nie można uwolnić się od wpływu sił natury materialnej, tak jak Pan zapewnia o tym w Rozdziale Siódmym (7.14). Dlatego nawet najbardziej wykształcone osoby na planie materialnym nie mogą uwolnić się z więzów *mayi* jedynie poprzez wiedzę teoretyczną czy też przez oddzielenie duszy od ciała. Jest wielu tzw. spirytualistów, którzy na zewnątrz pozują na zaawansowanych w wiedzy, ale w rzeczywistości – w swoim życiu prywatnym – znajdują się pod całkowitą kontrolą jakiejś określonej siły natury, której nie są w stanie pokonać. Ktoś może posiadać wysokie wykształcenie uniwersyteckie, lecz z powodu swojego długiego obcowania z naturą materialną, znajduje się w jej niewoli. Świadomość Krsny pomaga uwolnić się z więzów materialnych, nawet jeśli ktoś wykonuje swoje określone obowiązki w egzystencji materialnej. Dlatego nikt, kto nie jest w pełni świadomy Krsny, nie powinien nagle porzucić swoich obowiązków, by zostać tzw. *yoginem* albo by udawać transcendentalistę. Lepiej pozostać na swojej własnej pozycji i próbować osiągnąć świadomość Krsny pod wyższym przewodnictwem. W ten sposób można uwolnić się ze szponów *mayi* Krsny.

03.34 Istnieją zasady, które kontrolują przywiązanie i niechęć wobec zmysłów i przedmiotów zmysłów. Nie należy poddawać się kontroli takiego przywiązania i awersji, gdyż są one przeszkodą na drodze realizacji duchowej.

03.34 Znaczenie: Ci, którzy są świadomi Krsny, w naturalny sposób nie są skłonni do angażowania się w materialne uciechy zmysłowe. Natomiast osoby nie posiadające takiej świadomości powinny przestrzegać przepisów i nakazów pism objawionych. Nieograniczone folgowanie zmysłom jest przyczyną materialnej niewoli, ale kto przestrzega zasad i reguł pism objawionych, ten nie staje się niewolnikiem przedmiotów zmysłów. Na przykład uwarunkowana dusza odczuwa potrzebę życia seksualnego, a seks dozwolony jest tylko w związkach małżeńskich. Zasady pism świętych nie zezwalają na utrzymywanie kontaktów seksualnych z żadną kobietą, poza własną żoną. Wszystkie inne kobiety należy traktować jak własną matkę. Jednak, pomimo tych nakazów, mężczyzna ma skłonności do nawiązywania związków seksualnych z innymi kobietami. Takie skłonności należy opanować, gdyż w przeciwnym razie będą one przeszkodą na drodze realizacji duchowej. Dopóki posiadamy ciało materialne, możemy zaspokajać jego potrzeby, ale tak jak pozwalają na to zasady i nakazy pism świętych. Nie należy jednak całkowicie polegać na takich przyzwoleniach i

zdawać się w pełni na ich kontrolę. Powinno się przestrzegać tych zasad i prawideł bez przywiązywania się do nich, jako że praktykowanie zadowalania zmysłów zgodnie z zasadami może również prowadzić do zguby (tak jak zawsze istnieje możliwość wypadku nawet na drogach królewskich, mimo iż mogą być one bardzo starannie utrzymane). Nikt nie może zagwarantować, że nie będzie niebezpieczeństwa, nawet na najbardziej bezpiecznej drodze. Tak długo przecież – na skutek obcowania z materią – nastawieni byliśmy na zadowalanie zmysłów. Zatem, nawet pomimo kontrolowanego zadowalania zmysłów, zawsze istnieje możliwość upadku. Dlatego stanowczo należy wystrzegać się wszelkiego przywiązania, nawet do ograniczonego zadowalania zmysłów. Kto jednak przywiązuje się do świadomości Krsny, czyli zawsze pełni służbę miłości dla Krsny, ten nie czuje pociągu do żadnych czynności zmysłowych. Dlatego nikt nie powinien próbować żyć bez świadomości Krsny na jakimkolwiek etapie życia. Ostatecznym celem wyzbywania się wszelkiego rodzaju zmysłowych przywiązań jest osiągnięcie platformy świadomości Krsny.

03.35 O wiele lepiej jest pełnić własne przypisane obowiązki, nawet niedoskonale, niż bezbłędnie pełnić obowiązki innych. Śmierć podczas pełnienia własnych obowiązków lepsza jest niż angażowanie się w obowiązki innych, albowiem niebezpieczne jest podążanie obcą ścieżką.

03.35 Znaczenie: Należy zatem pełnić swoje specyficzne obowiązki w pełnej świadomości Krsny i nie należy angażować się w obowiązki innych. Materialnie nakazane obowiązki są dopełnieniem psychofizycznych warunków danej osoby, zależnych od wpływu sił natury materialnej. Obowiązkami duchowymi są polecenia mistrza duchowego dotyczące transcendentalnej służby dla Krsny. Jednak, zarówno z punktu widzenia życia materialnego, jak i duchowego, należy aż do śmierci trzymać się wyznaczonych sobie obowiązków i nie imitować obowiązków innych. Obowiązki na płaszczyźnie duchowej mogą różnić się od tych na płaszczyźnie materialnej, ale zasada przestrzegania autoryzowanych wskazówek jest zawsze dobra dla tego, który te obowiązki wykonuje. Gdy ktoś znajduje się pod wpływem sił natury materialnej, powinien on przestrzegać zasad i przepisów odnoszących się do jego szczególnej sytuacji i nie powinien imitować innych. Na przykład bramin, którym rządzi *guna* dobroci, jest łagodny, podczas gdy *ksatriya*, będąc pod wpływem *guny* pasji, może być gwałtowny. Zatem lepiej jest dla *ksatriyi* zginąć, działając zgodnie z zasadami użycia siły, niż naśladować bramina postępującego według zasad łagodności. Każdy musi oczyścić swoje serce przez proces stopniowy, nie zaś nagle. Kto jednakże jest ponad siłami natury materialnej i osiągnął pełną świadomość Krsny, ten może robić wszystko pod kierunkiem bona fide mistrza duchowego. W tym doskonałym stanie świadomości Krsny, *ksatriya* może postępować jak bramin, a bramin jak *ksatriya*. Temu transcendentalnemu stanowi nie odpowiadają podziały istniejące w świecie materialnym. Na przykład Viśvamitra był początkowo *ksatriją*, ale później postępował jak bramin, podczas gdy Paraśurama był braminem, a potem działał jako *ksatriya*. Mogli postępować tak dlatego, że byli usytuowani na platformie transcendentalnej. Dopóki jednak jest się na platformie materialnej, należy pełnić obowiązki zgodne z siłą natury materialnej, pod wpływem której się pozostaje. Jednocześnie należy mieć całkowite poczucie świadomości Krsny.

03.36 Arjuna rzekł: O potomku Vrsni, co skłania człowieka do grzesznych czynów mimo iż nie chce działać grzesznie. Cóż za niepożądana siła popycha go do nich?

03.36 Znaczenie: Jako integralna częśćka Najwyższego, żywa istota jest oryginalnie duchowa, czysta i wolna od zanieczyszczeń materialnych. Dlatego z natury nie podlega ona grzechom tego materialnego świata. Jednak będąc w kontakcie z naturą materialną, spełnia

ona wiele różnych grzesznych czynów, bez zastanowienia się i czasami nawet wbrew swojej własnej woli. Dlatego Arjuna szczerze pyta Krsnę o przyczynę tej perwersyjnej natury żywych istot. Mimo iż żywa istota czasami nie chce grzesznie postępować, to jednak jest zmuszona do takiego działania. Do tych grzesznych poczynań nie nakłania jej jednak Dusza Najwyższa (usytuowany w sercu żywej istoty), ale mają one inną przyczynę, jak to tłumaczy Pan w następnym wersecie.

03.37 Najwyższa Osoba Boga rzekł: To pożądanie jedynie, Arjuno, zrodzone z kontaktu z materialną siłą natury – pasją, później przemienione w gniew, jest wszechniszczącym, grzesznym wrogiem tego świata.

03.37 Znaczenie: Kiedy żywa istota wchodzi w kontakt ze światem materialnym, jej wieczna miłość do Krsny – pod wpływem *guny* pasji – przemienia się w żądzę. Albo, innymi słowy, uczucie miłości do Boga przemienia się w żądzę, tak jak mleko w zetknięciu z kwaśną tamaryndą przemienia się w jogurt. A jeśli żądza ta nie zostanie zaspokojona, wtedy przemienia się w gniew. Gniew zmienia się w złudzenie, a złudzenie jest przyczyną kontynuacji naszego życia materialnego. Zatem pożądanie jest największym wrogiem żywej istoty i to jedynie ono skłania czystą żywą istotę do pozostania w matni tego materialnego świata. Gniew jest przejawem ignorancji – siły te objawiają się jako gniew i inne następstwa. Jeśli jednak *guna* pasji nie zostanie zdegradowana do *guny* ignorancji, ale, dzięki określonej sposobowi życia i postępowania, wzniesie się do dobroci, wtedy można – dzięki przywiązaniu duchowemu – zostać ocalonym od degradacji przez gniew:

Najwyższa Osoba Boga rozwinął Siebie w wiele form, w celu bezustannego zwiększania Swego szczęścia duchowego, i żywe istoty są integralnymi częstkami tego szczęścia. Posiadają one również częściową niezależność, ale poprzez niewłaściwe skorzystanie z tej swojej wolności – kiedy gotowość do pełnienia służby zmienia się w skłonność do uciech zmysłowych – stają się one niewolnikami żądz. Pan stworzył ten świat materialny w tym celu, aby ułatwić uwarunkowanym duszom zaspokojenie ich zmysłowych skłonności. I kiedy, po długotrwałym zadowalaniu zmysłów, całkowicie zniechęcają się one do czynności zmysłowych, zaczynają wtedy dociekać swojej prawdziwej pozycji.

To dociekanie jest początkiem *Vedanta-sutr*, gdzie jest powiedziane: *athato brahma-jijnasa*: należy pytać o Najwyższego. A Najwyższy określony został w *Śrimad-Bhagavatam* jako *janmady asya yato 'nvayad itarataś ca*, czyli "Najwyższy Brahman jest źródłem wszystkiego." Najwyższy jest więc również źródłem pożądania. Jeśli zatem żądza zostanie zamieniona w miłość do Najwyższego, czyli w świadomość Krsny – albo, innymi słowy, pragnienie wszystkiego dla Krsny – wtedy zarówno pożądanie, jak i gniew mogą zostać uduchowione. Hanuman, wielki sługa Pana Ramy, przejawiał swój gniew poprzez podpalenie złotego miasta Ravany, ale dzięki temu stał się największym wielbicielem Pana. Tutaj, w *Bhagavad-gicie*, Pan również nakłania Arjunę do zastosowania gniewu przeciwko wrogom, dla zadowolenia Pana. Zatem pożądanie i gniew – kiedy zastosowane w świadomości Krsny – nie są już dłużej naszymi wrogami, a stają się naszymi przyjaciółmi.

03.38 Tak jak dym przesłania ogień albo kurz zwierciadło, czy też jak łono okrywa płód, podobnie żywa istota w różnym stopniu spowita jest przez żądzę.

03.38 Znaczenie: Czysta świadomość żywej istoty może być przykryta trzema różnego rodzaju zasłonami. Tymi zasłonami, czyli przykryciem, jest jedynie pożądanie, ale objawiające się w różny sposób, podobnie do dymu przykrywającego ogień, kurzu na lustrze albo łona otaczającego płód. Kiedy pożądanie porównywane jest do dymu – należy to rozumieć w ten sposób, że ogień żyjącej iskry jest w pewnym stopniu dostrzegalny. Innymi

słowy, kiedy żywa istota wykazuje niewielką świadomość Krsny, może ona zostać porównana do ognia zasłoniętego dymem. Chociaż musi być ogień tam, gdzie jest dym, ogień ten nie jest początkowo widoczny. Ten stan podobny jest do początkowego stanu świadomości Krsny. Odkurzenie lustro z kurzu można porównać do procesu oczyszczającego lustro umysłu za pomocą licznych metod duchowych. Najlepszą z tych metod jest intonowanie świętych imion Pana. Przykład płodu okrytego macicą ilustruje sytuację bardzo beznadziejną, gdyż dziecko w łonie matki jest tak bezradne, że nie może nawet się poruszać. Ten stan świadomości właściwy jest drzewom. Drzewa są również żywymi istotami, ale zostały umieszczone w takich warunkach życia z powodu przejawienia tak wielkiej żądzy, iż prawie całkowicie zostały pozbawione świadomości. Przykład z zakurzonym lustrem odnosi się do ptaków i zwierząt, a ogień przykryty dymem porównywany jest do istot ludzkich. W formie ludzkiej żywa istota może odżywić nieco świadomość Krsny, i jeśli poczyni dalsze postępy, może ona rozniecić ogień życia duchowego. Przez staranne manipulowanie dymem ognia można doprowadzić do tego, że ogień ten wybuchnie pełnym płomieniem. Dlatego też ludzka forma życia jest dla żywej istoty szansą uwolnienia się z siideł egzystencji materialnej. W ludzkiej formie życia, poprzez kultywowanie – pod właściwym przewodnictwem – świadomości Krsny, można pokonać wroga, czyli żądzę.

03.39 W ten sposób czysta świadomość mądrej, żywej istoty przykryta zostaje przez jej wiecznego wroga – żądzę, nigdy nie zaspokojoną i palącą jak ogień.

03.39 *Znaczenie:* Jest powiedziane w *Manu-smrti*, że żądza nigdy nie może zostać zaspokojona żadną ilością uciech zmysłowych, tak jak nigdy nie zagasi się ognia ciągle dorzucając do niego opał. Centrum wszelkiej działalności w tym świecie materialnym stanowi seks i dlatego świat ten nazywany jest *maithunya-agara*, czyli jarzmem życia seksualnego. W zwykłym więzieniu przestępców trzyma się za kratami; podobnie, przestępcy nieposłuszni prawom Pana zostają spętani przez seks. Postęp cywilizacji, której podstawą jest zadowalanie zmysłów, oznacza przedłużenie egzystencji materialnej żywej istoty. Zatem żądza jest oznaką ignorancji, zatrzymującą żywą istotę w tym świecie materialnym. Ktoś angażujący się w zadowalanie zmysłów może doznawać pewnego uczucia szczęścia, ale w rzeczywistości to tzw. szczęście jest jego największym wrogiem.

03.40 To ona – żądza, spowija prawdziwą wiedzę żywej istoty i oszalamia ją, a zmysły, umysł i inteligencja są jej siedliskiem.

03.40 *Znaczenie:* Wróg zajął różne strategiczne pozycje w ciele uwarunkowanej żywej istoty i dlatego Pan Krsna wskazuje te miejsca, tak aby ten, kto chce pokonać wroga, mógł wiedzieć gdzie go znaleźć. Umysł stanowi centrum wszelkich czynności zmysłów i na ogół, gdy słyszymy o przedmiotach zmysłowych, staje się on zbiornikiem wszelkich pomysłów względem zadowalania zmysłów. W rezultacie umysł i zmysły stają się magazynem żądz, a inteligencja jest stolicą takich pożądlivych skłonności. Inteligencja jest bardzo bliskim sąsiadem duszy. Pożądliva inteligencja powoduje to, że dusza przyswaja sobie fałszywe ego i utożsamia się z materią, a przez to również z umysłem i zmysłami. Dusza staje się ofiarą materialnych uciech zmysłowych i błędnie uważa je za prawdziwe szczęście. To błędne utożsamianie się duszy z materią zostało wspaniale wytłumaczone w *Śrimad-Bhagavatam* (10.84.13):

*yasyatma-buddhīh kunape tri-dhatuke
sva-dhīh kalatradisu bhauma ijya-dhīh
yat-tirtha-buddhīh salile na karhicij*

janesv abhijnesu sa eva go-kharah

"Ludzka istota, która utożsamia się z ciałem złożonym z trzech elementów, która uboczne produkty tego ciała uważa za swoich krewnych, która traktuje miejsce swoich narodzin jako przedmiot kultu, a do miejsc pielgrzymek udaje się po to raczej, aby wziąć tam kąpiel – a nie żeby spotkać się z ludźmi posiadającymi wiedzę transcendentalną, powinna być uważana za podobną osłowi albo krowie."

03.41 Dlatego, o Arjuno, najlepszy spośród potomków Bharaty, panując nad zmysłami, staraj się od samego początku trzymać w karbach to największe znamię grzechu – żądę, i zgładź tę zabójczynię wiedzy i samorealizacji.

03.41 Znaczenie: Pan poradził Arjunie, aby od samego początku panował nad zmysłami, tak aby był w stanie trzymać w karbach tego największego, grzesznego wroga – żądę, która niszczy pobudki do realizacji duchowej, a szczególnie wiedzę o duszy. *Jnana* odnosi się do wiedzy o jaźni jako o odmiennej od nie-jaźni, czyli innymi słowy, wiedzy, że dusza nie jest ciałem. *Vijnana* odnosi się do ściśle określonej wiedzy o duszy i jej konstytucjonalnej pozycji oraz związku z Duszą Najwyższą. Zostało to wytłumaczone w *Śrimad-Bhagavatam* (2.9.31) w następujący sposób:

*jnanam parama-guhyam me yad vijnana-samanvitam
sa-rahasyam tad-angam ca grhana gaditam maya*

"Wiedza o duszy i Duszy Najwyższej jest wiedzą bardzo poufną i tajemniczą. Jednak, jeśli tłumaczy ją – z jej różnymi aspektami – Sam Pan, wiedzę tę można poznać i zrealizować." Taką ogólną i szczegółową wiedzę o duszy ofiarowuje nam *Bhagavad-gita*. Żywe istoty są integralnymi częstkami Pana, a zatem ich przeznaczeniem jest służenie Panu. Taka świadomość nazywana jest świadomością Krsny. Takiej świadomości należy uczyć się już od samych początków życia, tak aby stać się w pełni świadomym Krsny i postępować zgodnie z tą świadomością.

Pożądanie jest jedynie wypaczonym odbiciem miłości do Boga, będącej czymś naturalnym dla każdej żywej istoty. Jeśli jednak ktoś od samego początku wychowywany jest w świadomości Krsny, to nie ma niebezpieczeństwa, że ta naturalna miłość do Boga może zdegenerować się do pożądania. Kiedy miłość do Boga ulega degeneracji i przemienia się w pożądanie, bardzo trudno jest wtedy powrócić do stanu normalnego. Niemniej jednak, świadomość Krsny ma taką moc, że nawet ten, kto późno zaczyna, może – przez przestrzeganie zasad służby oddania – zostać wielbicielem Boga. Więc na każdym etapie życia, czyli z chwilą zrozumienia takiej potrzeby, można zacząć kontrolować zmysły w świadomości Krsny, w służbie oddania dla Pana, i przemienić pożądanie w miłość do Boga. A miłość ta jest stanem najwyższej doskonałości w ludzkim życiu.

03.42 Funkcjonujące zmysły stoją ponad martwą materią; umysł zaś jest nadrzędny w stosunku do zmysłów; jednak inteligencja stoi wyżej od umysłu; a ona (dusza) przewyższa nawet inteligencję.

03.42 Znaczenie: Kumulująca się w ciele żądza znajduje ujście w zmysłach. Zatem zmysły są nadrzędne w stosunku do całego ciała. Ujścia te nie są używane w przypadku wyższej świadomości, czyli świadomości Krsny. W świadomości Krsny dusza wchodzi w bezpośredni związek z Najwyższą Osobą Boga; zatem hierarchia czynności ciała, tak jak to tutaj opisano, kulminuje w Duszy Najwyższej. Czynności ciała oznaczają funkcjonowanie

zmysłów, a wstrzymanie funkcjonowania zmysłów oznacza wstrzymanie wszystkich czynności ciała. Ponieważ jednak umysł jest aktywny, to nawet chociaż ciało jest w stanie spoczynku, umysł będzie funkcjonował – tak jak to się dzieje podczas snu. Ponad umysłem jednak jest determinacja inteligencji, a ponad inteligencją – prawdziwa dusza. Kiedy więc dusza zostanie bezpośrednio połączona z Najwyższym, wtedy w naturalny sposób podążą za nią elementy niższe, mianowicie inteligencja, umysł i zmysły. Podobny ustęp jest w *Katha Upanisad*, i mówi on, że przedmioty zmysłów stoją wyżej od zmysłów, a umysł przewyższa przedmioty zmysłów. Jeśli zatem umysł jest bezpośrednio i stale zaangażowany w służbę dla Pana, wtedy zmysły nie mają okazji zająć się czymś innym. To stanowisko umysłu zostało już wcześniej wytłumaczone. *Param drstva nivartate*. Jeżeli umysł zostanie zaangażowany w transcendentalną służbę dla Pana, wtedy nie ma on okazji zwrócenia się ku niższym skłonnościom. W *Katha Upanisad* dusza została określona jako *mahan*, czyli wielka. Przewyższa więc ona wszystko – mianowicie: przedmioty zmysłów, zmysły, umysł i inteligencję. Dlatego zrozumienie konstytucjonalnej pozycji duszy jest rozwiązaniem całego problemu.

Należy zatem, za pomocą inteligencji, odkryć konstytucjonalną pozycję duszy i wtedy zawsze angażować umysł w świadomość Krsny. To rozwiąże cały problem. Spirytualistom-nowicjuszom na ogół radzi się, aby trzymali się z dala od przedmiotów zmysłów. Poza tym należy wzmocnić umysł, używając do tego celu inteligencji. Jeśli ktoś, z pomocą inteligencji, zaangażuje swój umysł w świadomość Krsny – całkowicie podporządkowując się Najwyższej Osobie Boga – wtedy umysł ten automatycznie się wzmacnia. I nawet chociaż zmysły są mocne, niczym węże, nie będą one już więcej groźne, tak jak niegroźne są węże ze złamanymi zębami jadowymi. Mimo iż dusza jest panem inteligencji, umysłu, jak również zmysłów, to jednak dopóki nie wzmocni się ona przez obcowanie z Krsną – w świadomości Krsny, zawsze będzie istniała możliwość upadku, gdy tylko umysł zostanie poruszony.

03.43 **Zatem wiedząc, iż dusza jest transcendentalna wobec zmysłów materialnych, umysłu i inteligencji, należy wzmocnić umysł za pomocą rozważnej inteligencji duchowej (świadomość Krsny), i w ten sposób – poprzez siły duchowe – pokonać nienasyconego wroga, znanego jako żądza.**

03.43 **Znaczenie:** Ten Trzeci Rozdział *Bhagavad-gity* ostatecznie kieruje nas ku świadomości Krsny – poprzez poznawanie siebie jako wiecznego sługi Najwyższej osoby Boga, i bynajmniej nie uważa on bezosobowej próżni za cel ostateczny. Życiu materialnemu właściwa jest skłonność do zmysłowości i panowania nad zasobami natury materialnej. Pragnienie dominacji i zadowalania zmysłów są największymi wrogami uwarunkowanej duszy. Jednak poprzez siłę świadomości Krsny można kontrolować zmysły materialne, umysł i inteligencję. Nie powinno się nagle porzucać swojej pracy i obowiązków. Poprzez stopniowy rozwój świadomości Krsny można osiągnąć płaszczyznę transcendentalną, gdzie – dzięki niewzruszonej inteligencji skierowanej ku własnej, czystej tożsamości – nie podlega się już wpływom materialnych zmysłów i umysłu. Taka jest konkluzja tego rozdziału. Spekulacje filozoficzne i sztuczne próby kontrolowania zmysłów, przez tzw. praktykę pozycji *yogi*, nie mogą pomóc w życiu duchowym człowiekowi, który znajduje się na niedojrzałym etapie egzystencji materialnej. Musi on, za pomocą wyższej inteligencji, zostać wyćwiczony w świadomości Krsny.

W ten sposób Bhaktivedanta kończy objaśnienia do Trzeciego Rozdziału *Śrimad Bhagavad-gity*, traktującego o *Karma-yodze*, czyli pełnieniu nakazanych obowiązków w świadomości Krsny.